

DANIEL GUERIN TULZASA. El kell ismernünk mindenekelőtt, hogy Daniel Guerin nemrég megjelent könyve (*Fascism et Grand Capital*. N. R. F. Paris) igen gazdag adattárát adja a német és olasz szervezett regressziós mozgalmak és rendszerek felfejlődésének, illetve mai helyzetének és sok helytálló megállapítást tartalmaz. Nevezett áramlatok — állapítja meg — elsősorban a nehézipar közvetlen céljait szolgálják. A nehéziparban a tőke kedvezőtlen organikus összetétele vagyis az állandó tőke, a gépek, berendezések és nyersanyag-készlet (bányák, kohók, stb.) nagy tulsúlya, a tulajdonosokat különösen nehéz helyzetbe sodorja. Számukra nincs más kiút, mint az olyan uralmi rendszer, amely erős kézzel keresztyülviszi a bérek leszorítását, nagy állami segélyekkel és kedvezményekkel siet a veszélyeztetett nehézipari profitráta megmentésére és agresszívabb külpolitikájával megnyitja az utját a fegyverkezésnek, a nagy hadi rendeléseknek, a nehézipar háborús konjunkturájának. Azonos a helyzete és a célja a nagyiparos rétegnek, mely a háború utáni liberális munkabér- és árvédő irányzat majd az agrárválság következtében eladósodott, nem képes gazdaságosan termelni és szintén a szociálpolitikai vívmányok szétrombolására, állami szubvenciókra, a mezőgazdasági árak emelését előidéző védővám-politikára és háborús élelmiszer-konjunkturára áhítozik. Ezekkel szemben a könnyűipar, mely a nehézipar vevője, aránylag több munkáskezet foglalkoztat és főleg exportra dolgozik, a nehézipari monopolárártól fél, olcsó mezőgazdasági árakat akar, ellenzi a védővámokat és az agresszív külpolitikát, amelyek az export csökkenését idézik elő és így nem kívánja a nehézipar és a regresszió uralmát, de nem is lép fel komolyan vele szemben, sőt a munkássággal szemben előnyben részesíti s végül is beletörődik a győzelmébe.

Kikből tevődik össze az áramlat „közlegénysége“? *Elsősorban* pauperizált kisemberekből, akik egyrészt nem a belföldi nagyokkal, hanem a külföldi hatalmak. („a nemzetközi plutokrácia“) győztes politikájával okolják helyzetük romlását, másrészt mélyen csalódtak a progresszív mozgalmakban, ezek tétlensége és „dinamikátlan“ politikája miatt. *Másodszorban* a parasztságból, amelyet a nagybirtokosoknak sikerült meggyőzniük arról, hogy a nagyipari munkabérek és az iparcikkek drágaságának s a nagy adóknak, a drága munkásvédő szociálpolitika az okai. *Harmadszorban* a volt frontharcosok, akikben tovább él a „lövészárók szelleme“ és a Frontkameradschaftért elvetik az osztályharcot és üdvözlik a fajvédők háborús „dinamikáját“. *Negyedszorban* az „ifjúság“, (mely alatt szerző nyilván elsősorban az egyetemi-ifjúságot érti), amelyet megragad a nevezett áramlat által úzótt katonásdi, kardcsörtető parádé és uniformisok, valamint az ifjúságnak az idősebbekkel, a „tehetetlen generációval“ való állandó szembehelyezése. Végül a lumpenproletáriátus és munkanélküliek, főleg a munkanélküli ifjúság köréből, amely a termelésből kizárva, osztályától és annak ideológiájától távol, könnyű áldozata annak az áramlatnak, amely az „ifjúság misztikum“-át hirdeti és miliciája kaszárnyáiban enni-inni és ruhát ad.

Az áramlat „elmélete“ — a régi Szent Szövetség idejébeli reakciós ideológia teljes lomtára: a haladás ellen, az intellektus ellen, a szabadságelvek ellen, az „arisztokratikus elv“ (az alsóbb és elsőbbrendű osztályok és fajok elve), az erőszak, a Moloch-állam dicsőítése. „Mi mindannak ellentétjét képviseljük — mondják Bolognában — ami az 1789-es halhatatlan elvek világát teszi“. Mig Münchenben: „Az 1789-es évet kitöröljük a történelemből“. *Sorel* híveinek mondják magukat, aki a *Haladás illúziói* címmel már 1913-ban kimondotta, hogy a haladás eszméje naiv eszme, amire az emberiség történelme rácáfolt. „Visszautasítjuk

a boldogságnak és haladásnak mithosát“ — mondja Mussolini. Az ész és racionalizmus fölé helyezik Sorel és Bergson *intuicióját*. Oswald Spenglerre esküsznek, aki szerint a tudomány dekadens jelenség és Edward Berthel-vel együtt hirdetik, hogy a tudományos világnézet „a legbárgyúbb és leglaposabb dolog, amit a századok folyamán csak feltalálhattak“. — Az „intellektuális munka végét“ hirdeti az appenini vezér és az intellektueleket „meddőkné“ és a „nemzet veszedelmének“ nevezi, míg a porosz miniszterelnök szerint: „az igazi vezetőknek nincs szükségük se kulturára, se tudományra“; drámairó vezértársa pedig: „ha a kulturát hallom említeni, megtöltöm a revolveremet“. Mindebből következik a tömeg- és népuralom megvetése, melyben Maurras szerint „mindennek szürkének és közepesnek kell lennie“. „A tömeg — írja nevezett drámairó és propagandavezér — számomra egy sötét szörny“. A teljhatalmu vezér, a mindenható állam és a „bátor kisebbségek“ hitét hirdetik, ahogy XI. Pius pápa mondta, *államimádók*. Hirdetik az erősebb jogát: „Az erőszak — mondja az apennini — teljesen erkölcsös. Egész életemben az erőszakot dicsőítettem“. Münchener társa „az erőszak győzelmes hatásáról“ ír és bevallja, hogy „még a legbrutálisabb“ fegyver alkalmazásától sem riad vissza. Hiszik, hogy a tömeg maga is mindig kész alávetni magát az erősebb, a kisebbség akarataának, „inkább hagyja magát elragadtatni bármilyen mozgalomtól, minthogy gondolkozzék és valamit megértsen“; „Kész követni az első sarlatánt“ és „nem a meggondolt akcióban, hanem a vezérben való vakhitben keresi a kiutat a szenvedéseiből.“ („A németnek — olvassuk a Mein Kampfban — halvány sejtelmé sincs arról, mennyire be kell csapnunk, ha tömegeket akarunk szerezni.“)

Nem gondolkozni, — csak hinni, vakul hinni abban, amit a vezérek, amit a Vezér hirdet. A propaganda ördögi mesterségével teremtik meg a Vezér — egy bizonyos vezér — felsőbbrendűségében, sőt mindenhatóságában való hitet, amit igazolni látszik az, hogy az iparbárok finanszírozása és a meglévő hivatalos erőszak-szervezet jóakarata mellett — nagyjában minden sikerül is nekik. Igéretekben sem fukarkodnak: minden rétegnek azt hirdetik, amit a legjobban kíván és nem számít, hogy az ígéret megvalósíthatatlanok vagy egymásnak ellentmondanak.

Amint eljön az ideje az ígéretek beváltásának, a vezetőnek, aki a nagyipari bárók fogadott embere és a népi tömegek bálványa egyben, két irányban kell „tartania magát“: az iparbárok felé, akiket a radikális ígéret és az ezekben hívó tömegek nyugtalanítanak, és a tömegek felé, mely a nagy vállalatok társadalmosítását, államosítását, földreformot, stb. követel. Ebben az egyensúlysztruktúrában az iparmágnások folyton nyerne, a népi tömegeknek viszont folyton csak újabb ígéretekkel és újabb „misztiká“val kell beérniök. Mindenesetre a magántulajdon és a kezdeményezés marad a rendszer alapelve, a „plebejusi“ elemek nyomására létesített különböző testületek „ipari közösségek“, „munkafront“, „korporációk“, stb.) könnyű játékszerek a trösztbárok kezében. Végül is a nehézipari vállalkozók és azok trösztjei egyedül maradnak a porondon, a népi követelések hangadóinak el kell tűnniök és az eredeti regresszív állam helyébe a régi típusú katonai és bürokratikus despotizmus lép...

A könyv utolsó fejezete kilátásba helyezi, hogy nevezett rendszer még ebben a végső, leszűkült és elavult formájában is, a tömegek támogatása nélkül is, sőt az „imádott“ vezérek esetleges eltávolítása után is, nagyon sokáig fennállhat. Ebben a baljóslatú perspektívában, amelynek végét sehol semmi sem jelzi, végre egész valójában mutatkozik meg az a hamisság, amely az egész könyvön végig sejtődik, ellenére annak, hogy a fent vázolt megállapítások önmagukban helyesek és igen élesen bírálják a

regresszív áramlatokat és rendszereket.

Már a könyv elején szembetűnő a fatalisztikus beállítás. Az adatoknak az a végtelen gazdagsága, mellyel mevezett áramlatok elébb vázolt útját igazolja, azokat egyben olyan ellenállhatatlan gépezeteknek tünteti fel, amelyeknek bár mozgatói ismeretesek, ellenlábasai vagy sehol se látszanak, vagy pedig bárgyú és szintelen báboknak tűnnek fel. A tömegek ellenállása az előretörő és teljhatalmu vezérek erejéhez képest — szinte nulla. A tömeg a szerző beállítása szerint is ugyanaz a mindenre képtelen és mindenre kapható csorda, mint az erőszak misztikusainak elképzelésében. Ennek ellenére azonban a haladó tömegáramlatok vezetőit szigorúan megrója, amiért 1922-ben vagy 1933-ban nem kísérelték meg erőszakkal kezükbe venni Olasz- illetve Németországban az irányítást.

Bár mindvégig konkrétan Olasz- és Németországról és ezek regresszív rendszerének adatairól van szó, ezek leírása tulajdonképpen csak illusztráció szerző kommentárjaihoz, amelyek a regresszióknak, mint nemzetközi jelenségnek általános elméletét adják és odakonkludálnak, hogy ami az említett országokban történt, annak szükségszerűen be kell következnie máshol is, mindenütt. Ebből a célból az adatokat úgy válogatja össze, hogy a két rendszer tökéletes párhuzama, szinte egyformasága áll elő. A különböző helyi adottságokat épp úgy elfelejti, mint a regresszió győzelmét mindkét helyen elősegítő speciális körülményeket, épp úgy, mint az egyes regressziós gépezetek lehetséges külügyi összeütközését s általában mindent, ami azt mutatná, hogy azok felülkerekedése a mai termelési rendszer fennmaradása mellett megakadályozható és hogy működésüknek valami vége is lehet. Nem igaz, írja, hogy a regresszió „a polgárság válasza a munkásság támadására“. Csak az igaz és annyi, hogy „a tőkés gazdaság hanyatlásának kifejezése“ — tehát egyáltalán nem függ az illető országokban kialakuló szubjektív erőviszonyoktól, az csak az objektív gazdasági adottság függvénye és szükségszerű elkerülhetetlen következménye.

A könyv szerint minden elveszett; jön a „visszaesés a barbarizmusba“ — hacsak... hacsak a progresszív erőknek nem sikerül a teljes fölüljutás. Középmegoldások még időlegesen sincsenek, nem használnak semmit. A polgárság oldalán nincs kivel szóbaállni. „Egyesek (értsd: a munkáspártok) csak hadd kapaszkodjanak a polgári demokrácia rothadt roncsaiba, hadd meneküljenek a polgárság egyik szárnyának csapásai elől a másik szárnyának a védelme alá, hadd várják a boldogságukat Giolittitől, vagy Brünningtől, ha van kedvük ehhez az öngyilkossághoz.“ — Brünnig — értsd: a népi egyesülések és frontok.

És sehol egy szó se esik, szándékosan említés sem történik azokról a nem-regresszív országokról, Belgiumról, Spanyolországról, Franciaországról, Amerikáról, stb. ahol „a polgárság egyik szárnyába való kapaszkodás“ következtében a rettegett áramlatot nem csak feltartóztatták, de erősen visszaszorították. Mert aki „mindent vagy semmit“ akar, annak ezek az eredmények elhanyagolható kicsiségek...

Ez a látszólag igen-igen progresszív, valójában sötétben fatalisztikus, leszerelő és demoralizáló katasztrófa-koncepció, nemcsak ennek a szerzőnek s nem is pár naivan rajongó értelmiséginek a felfogása, hanem — és íme, miért térünk ki erre a könyvre részletesebben — jellemző „tanításuk“ mindazoknak, akik exaltált tullicitálásaikkal, tudva vagy nem tudva, a regresszió útját egyengetik, nemcsak ennek országaiban, hanem az általuk fölényesen lenézett polgári demokráciában is, sőt ott is, ahol ez utóbbi a népi tömegek vállán halálos harcot folytat a bel- és külföldi regresszióval és ott is, ahol a progresszió már véglegesen fömlkerült.

(Köves Miklós)